

Облікове забезпечення відображення виходу готової продукції зернових культур у системі управління аграрними підприємствами

Саванчук Т.М.

старший викладач кафедри обліку, аудиту та УФЕБ
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Чернецька О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту та УФЕБ
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

У статті розглянуто облікове забезпечення відображення виходу готової продукції зернових культур в аграрних підприємствах. Обґрунтовано необхідність удосконалення первинного та поточного обліку готової продукції за її видами. Узагальнено удосконалення первинного обліку виходу готової продукції та обліку її руху в процесі доробки, що дасть можливість підвищити рівень інформаційного забезпечення управління аграрним підприємством.

Ключові слова: готова продукція, вихід готової продукції, сільськогосподарське виробництво, оприбуткування, облік, управління.

Саванчук Т.Н., Чернецкая О.В. УЧЕТНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОТОБРАЖЕНИЯ ВЫХОДА ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ АГРАРНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

В статье рассмотрено учетное обеспечение отражения выхода готовой продукции зерновых культур в аграрных предприятиях. Обоснована необходимость совершенствования первичного и текущего учета готовой продукции по ее видам. Обобщено усовершенствование первичного учета выхода готовой продукции и учета ее движения в процессе доработки, что позволит повысить уровень информационного обеспечения управления аграрным предприятием.

Ключевые слова: готовая продукция, выход готовой продукции, сельскохозяйственное производство, оприходование, учет, управление.

Savanchuk T.N., Chernetska O.V. ACCOUNTING SOFTWARE FOR DISPLAYING THE OUTPUT OF FINISHED PRODUCTS OF CEREAL CROPS WITHIN THE AGRARIAN ENTERPRISES MANAGEMENT SYSTEM

In the article the accounting support of the output of grain crops in agrarian enterprises is considered. The necessity of improvement of primary and current accounting of finished products according to its types is substantiated. The improvement of the primary display of the output of finished products and the reflection of its movement in the process of refinement is generalized, which will enable an increase in the level of information management of the agrarian enterprise.

Keywords: finished products, output of the prepared products, agricultural production, posting, accounting, management.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодні серед видів сільськогосподарської продукції, яка виробляється в Україні, найбільшу питому вагу займає продукція зернових та зернобобових культур галузі рослинництва. Вирощуванням зернових культур займаються практично всі сільськогосподарські підприємства України, незалежно від їх розміру та організаційно-правової форми. При цьому специфіка аграрного виробництва в галузі виробництва зернової продукції передбачає значний період вкладання коштів у виробництво та досить стислі строки її надходження, що зумовлює

необхідність швидкого прийняття рішень щодо визначення якості отриманої продукції, порядку її оцінки, зберігання та реалізації. Виходячи з цього, оперативне керування виробництвом у галузі рослинництва може забезпечити лише добре налагоджений безупинний потоковий облік готової продукції у місцях виникнення витрат та зберігання. У таких умовах найважливішим завданням облікової служби є забезпечення менеджменту сільськогосподарського підприємства інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих рішень та контролю за рухом готової продукції, що зумовлює необхідність

постійного вдосконалення облікового забезпечення процесу виходу готової продукції зернових культур в аграрних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з обліком виходу готової продукції на підприємствах, були і залишаються актуальними в дослідженнях багатьох вітчизняних вчених. Зокрема, цікавими є дослідження А. Касич та В. Шари, О.А. Подолянчук та І.С. Захарчук, Г.С. Макарової та В.В. Мушти, Г.П. Шваї, О.М. Галицького, Р. Рябенко та інших учених. При цьому більшість із зазначених науковців приділяють велику увагу аналізу понятійного апарату терміну «готова продукція». Вказане питання висвітлюється у працях А. Касич та В. Шара [1, с. 33-36], О.А. Подолянчук та І.С. Захарчук [2, с. 18-22], Г.П. Шваї [3, с. 58-61]. Паралельно з цим вчені виокремлюють питання класифікації готової продукції. Зокрема, їй приділено увагу в дослідженнях Г.С. Макарової та В.В. Мушти [4, с. 527-533], Г.П. Шваї [3, с. 58-61]. Залишаються актуальними в дослідженнях учених і питання удосконалення оцінки та обліку готової продукції, розкриті у працях Г.С. Макарової та В.В. Мушти [4, с. 527-533], О.М. Галицького [5, с. 46-50], Р. Рябенко [6, с. 72-76].

Водночас умови сьогодення змушують менеджмент аграрних підприємств висувати нові вимоги до інформаційного забезпечення управління процесом оприбуткування готової продукції загалом та зернової продукції зокрема, що викликає необхідність поглиблення досліджень у галузі удосконалення облікового забезпечення виходу продукції зернових культур з урахуванням специфіки аграрного виробництва та особливостей діючого законодавства України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз чинного законодавства та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення обліку виходу продукції зернових культур для цілей ефективного управління аграрним підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні дуже важливою є організація ефективної системи управління підприємством, в якій не останню роль відіграє саме облік виходу продукції зернових культур, оскільки процес реалізації цієї продукції є завершальним етапом у діяльності будь-якого підприємства, а в структурі товарної продукції більшості аграрних підприємств найбільшу питому вагу займає саме зернова продукція.

Підходячи до питання удосконалення облікового забезпечення відображення виходу продукції зернових культур, насамперед вважаємо за необхідне наголосити на актуальності досліджень А. Касич та В. Шара, які, проаналізувавши понятійний апарат терміну «готова продукція» як об'єкта бухгалтерського обліку, дослідили особливості виготовлення готової продукції у деяких галузях народного господарства і дійшли висновку, що результат виробництва залежить від його галузевих особливостей. Тому, за висновком авторів, «для визначення терміну «готова продукція» у різних галузях необхідним є врахування їх специфічних особливостей» [1, с. 33-36].

Сільськогосподарську продукцію, в тому числі і зернову, отримують у галузі сільського господарства. На жаль, єдине законодавче визначення поняття «сільське господарство» наведено лише в Законі України № 2238-III від 18 січня 2001 року «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років». Цей Закон досі є чинним. У ньому зазначено: «Сільське господарство (сільськогосподарське виробництво) – це вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування і призначена для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі» [7].

Як правило, виробництвом сільськогосподарської продукції займаються сільськогосподарські товаровиробники. За визначенням, наведеним у Податковому кодексі України, «сільськогосподарський товаровиробник – це юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах) та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі власно виробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання» [8].

При цьому для цілей Податкового кодексу «сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) – це продукція/товари, що підпадають під визначення груп 1-24 УКТ ЗЕД, якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або

вироблені на власних або орендованих потужностях (площах) для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання» [8].

Визначення, наведені в «Податковому кодексі України», як правило, є визначальними для оподаткування операцій із готовою продукцією, що здійснюються аграрними товаровиробниками. Водночас на сільськогосподарські підприємства поширюється дія Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО), вимоги яких є визначальними у побудові обліку готової продукції як у сільському господарстві, так і в інших галузях діяльності.

Так, відповідно до вимог П(С)БО № 30 «Біологічні активи» «сільськогосподарська продукція – актив, одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішнього споживання» [9]. При цьому вказана продукція отримується у процесі здійснення сільськогосподарської діяльності, яка визначається вказаним стандартом як «процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції та /або додаткових біологічних активів» [9].

Водночас згідно з вимогами П(С)БО № 9 «Запаси» для цілей бухгалтерського обліку до складу запасів включають «готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом» [10].

Як видно із визначень, що наведені вище, різні нормативні акти дещо по-різному трактують поняття готової продукції загалом та сільськогосподарської продукції зокрема, але при цьому є спільні моменти. Головна різниця у визначеннях полягає у процесі отримання готової продукції. За будь-яких обставин це процес виробництва, але в сільському господарстві такий процес пов'язаний з біологічними перетвореннями, адже виробництво здійснюється за участі живих організмів.

Такої ж думки дотримуються і О.А. Подолянчук та І.С. Захарчук, які на основі аналізу змісту П(С)БО 9 «Запаси» [10] та П(С)БО 30 «Біологічні активи» [9] надали авторське визначення готової продукції: «Готова продукція – це частина запасів та сільськогосподарської продукції, виготовлених підприємством, які призначені для подальшого продажу, внутрішнього використання та не потребують технічних та біологічних перетворень» [2, с. 21].

Автори наголошують: що у сільському господарстві «готовою є не лише продукція як

продукт обробки (переробки), а і продукція сільськогосподарського виробництва (зерно, зерновідходи, солома, плоди, ягоди, молоко тощо)» [2, с. 22].

Розглядаючи класифікацію готової продукції, такі учені, як Г.С. Макарова, В.В. Мушта [4, с. 527-533], Г.П. Швая [3, с. 58-61] готову продукцію за технологічною складністю поділяють на просту і складну (основну, побічну, супутню). Базуючись на їх дослідженнях та твердженнях П(С)БО 30 «Біологічні активи» [9], вважаємо за необхідне наголосити, що продукція, яку отримують аграрні товаровиробники від вирощування зернових культур, є складною, що вимагає особливої уваги під час управління процесом її оприбуткування та відображення в обліку.

Виокремлення основної, побічної та супутньої продукції у процесі управління аграрним виробництвом зумовлене її цільовим призначенням, економічними вигодами від її використання та господарською цінністю.

У «Методичних рекомендаціях із бухгалтерського обліку біологічних активів», затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2006 р. № 1315, наводяться основні критерії, за якими готову продукцію в обліку відображають як основну, супутню та побічну. Так, згідно із вказаними рекомендаціями «основною є сільськогосподарська продукція, використання якої може принести найбільші економічні вигоди підприємству і отримання якої є метою утримання біологічних активів» [11, с. 55]. У вирощуванні зернових культур до складу основної продукції, як правило, відносять зерно.

Цими ж Методичними рекомендаціями визначено, що «супутньою є сільськогосподарська продукція, яка одержана від біологічного активу або їх групи одночасно з основною продукцією, відповідає встановленим стандартам або технічним умовам і призначена для подальшої переробки або реалізації» [11, с. 56]. У рослинництві до складу такої продукції включають насіння льону та конопель. Супутньою продукцією, на нашу думку, можна вважати і придатні зернові відходи, собівартість яких визначається за вмістом повноцінного зерна.

Побічну продукцію у рослинництві також одержують від того ж біологічного активу, що й основну, але її цінність незначна. До такої продукції в зерновому рослинництві належать солома, стебла кукурудзи.

Крім визначення сутності готової продукції зернових культур та її складу, для побу-

дови обліку важливе значення має порядок її визнання та оцінка.

Найбільш чіткі критерії первісного визнання сільськогосподарської продукції рослинництва, на нашу думку, можна сформулювати на основі «Методичних рекомендацій із бухгалтерського обліку біологічних активів» [11] (рис. 1).

Як видно з рисунка 1, у «Методичних рекомендаціях із бухгалтерського обліку біологічних активів» [11] наводяться чотири умови визнання готової продукції рослинництва, тоді як у П(С)БО 30 «Біологічні активи» передбачено лише дві умови її визнання, такі як можливість отримати від використання продукції економічні вигоди та можливість достовірного визначення її вартості [9]. При цьому в обох нормативних актах умовою визнання готової продукції є можливість здійснити її достовірну оцінку. Отже, в момент визнання та оприбуткування готову продукцію рослинництва необхідно правильно оцінити.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визна-

чено пріоритетність оцінки готової продукції, виходячи з її історичної (фактичної) собівартості [12]. Таким чином, виходячи з вимог зазначеного Закону, пріоритетною є оцінка активів підприємства на основі витрат на їх виробництво та придбання, тобто оцінка готової продукції за виробничою собівартістю.

За вимогами П(С)БО 9 «Запаси» готову продукцію під час її оприбуткування оцінюють, виходячи із її фактичної собівартості [10]. Водночас П(С)БО 30 «Біологічні активи» [9] передбачає здійснювати оцінку сільськогосподарської продукції за її первісного визнання за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» від 31 грудня 1999 р. № 318 [13] (рис. 2).

Такі неузгодженості у законодавчих актах вимагають обов'язкового зазначення способу оцінки готової продукції рослинництва за її оприбуткування у Наказі про облікову політику. Від вибраного методу буде залежати побудова обліку виходу готової продукції зернових культур.

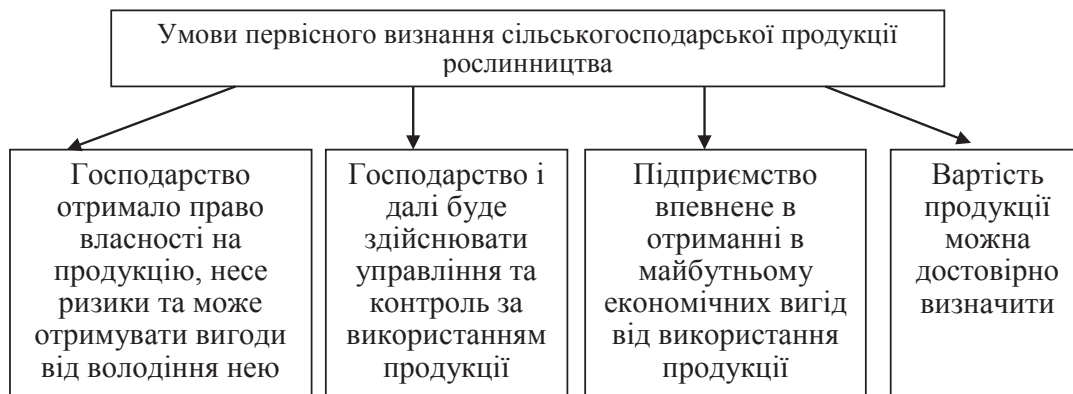

Рис. 1. Умови первісного визнання сільськогосподарської продукції рослинництва в аграрних підприємствах

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

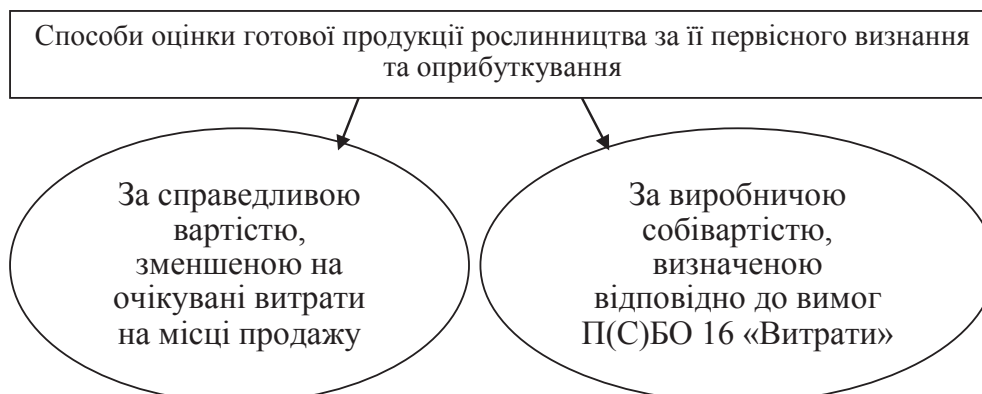

Рис. 2. Способи оцінки готової продукції рослинництва за її первісного визнання та оприбуткування

Джерело: побудовано авторами на основі [9]

За умови, якщо підприємство вирішило оцінювати готову продукцію за справедливою вартістю, необхідно визначитися з порядком її розрахунку та документальної фіксації. Тоді продукцію оприбутковують за справедливою вартістю з одночасним визначенням доходів чи витрат від її первісного визнання. Якщо справедлива вартість виявиться вищою, ніж виробничі витрати, то виникає дохід від первісного визнання готової продукції рослинництва, якщо ж меншою – то виникають витрати на суму зазначеної різниці.

Якщо ж підприємство вирішило оцінювати продукцію за виробничою собівартістю, то

розрахувати її можна відповідно до «Методичних рекомендацій із планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств». У такому разі оцінка зернової продукції, що оприбутковується у звітному періоді, здійснюється за плановою собівартістю із доведенням її до фактичної в кінці року шляхом списання калькуляційних різниць [14]. Г.П. Швая також акцентує увагу на необхідності обчислення відхилень в оцінці товарного випуску продукції [3].

У результаті вирощування зернових культур, як уже відзначалося, отримують зерно,

Таблиця 1

Напрями удосконалення первинного обліку виходу готової продукції

Документ	Пропозиції щодо удосконалення	Результат упровадження пропозиції
Обліковий лист тракториста-машиніста	Доповнити показниками недотримання термінів виконання робіт, втрати зерна, відхилення від технологічних норм, простоїв з вини працівника	Дасть змогу здійснювати нарахування заробітної плати комбайнерам, яка буде враховувати реальні втрати зерна під час його збирання
Талони, путівки, реєстри, щоденник надходження сільськогосподарської продукції	Єдиний документ «Щоденник надходження сільськогосподарської продукції» з реквізитами щодо обліку кількості, якості та вартості всіх видів продукції зернових культур	Зменшиться кількість первинних документів з однаковими реквізитами, що приводить до дублювання облікової роботи
Відомість руху зерна	Доповнити показником «Засміченість зерна»	Дасть змогу визначати клас зерна для обліку його якості
Акт про сушіння, сортування продукції рослинництва, акт про переробку продукції рослинництва	Об'єднати в один документ «Акт про сушіння, сортування і переробку продукції рослинництва»	Скоротить кількість первинних документів щодо операції, виконаної в одному структурному підрозділі
Відсутній документ для відображення стану зберігання продукції	«Акт обліку та контролю збереження зернопродукції» з реквізитами: кількість і якість зернопродукції під час оприбуткування та за результатами контролю виявлені втрати, причини їх виникнення та винні особи	Призначений для обліку і контролю кількості та якості продукції зернових культур на стадії їх зберігання
Відсутній документ для первинного обліку зерновідходів	Накладна на зерновідходи	Призначений для визначення результатів зважування кормових зернопродуктів і зерновідходів
Відсутній документ для оптимізації проведення збиральної кампанії	Звіт щодо використання зернозбиральної техніки з реквізитами: зібрана площа, намотот зернових, тривалість робочого дня, години повного завантаження зернозбирального комплексу та простою із зазначенням їх причин	Дасть змогу оптимізувати терміни збирання шляхом ефективного переведення збиральних загонів з одного поля на інше, враховуючи місце розташування та час настання сприятливих умов для скошування зернових

Джерело: складено авторами за [5]

зерновідходи та соломі. Витрати на виробництво цих видів продукції частіше всього неможливо виділити окремо, тому для обчислення їх собівартості суму витрат на культуру розподіляють на окремі види продукції з урахуванням певного порядку [14], і ці види продукції повинні бути належним чином відображені в первинному та поточному обліку.

У таких умовах повністю погоджуємося із О.М. Галицьким, який зазначає, що зараз виникає нагальна потреба у формуванні якісної інформаційної бази щодо обсягів та вартості виробництва сільськогосподарської продукції на основі облікової інформації. Первинна інформація фіксується в первинних документах, тому дані в цих джерелах мають відображатися в тому обсязі, який необхідний для прийняття оптимальних рішень в умовах діяльності аграрних товаровиробників. Сьогодні існують певні недоліки в системі документального оформлення процесу виходу готової продукції, які, на думку О.М. Галицького, необхідно усунути (таблиця 1).

Паралельно з удосконаленням первинного обліку виходу готової продукції зернових культур для управління підприємством важливе значення має також можливість отримання менеджерами аналітичної інформації із системи поточного обліку. Тому багато дослідників намагаються займатися пошуком напрямів удосконалення синтетичного та аналітичного обліку виходу готової продукції. Зокрема, Г.С. Макарова та В.В. Мушта пропонують деталізувати рахунки обліку готової продукції, що дасть змогу посилити контроль за формуванням виробничої собівартості виробленої продукції та здійснити автоматизацію обліку для оперативності

прийняття рішень в умовах зростання обсягів інформації тощо [4, с. 527-533].

Повністю погоджуємося з думкою зазначених авторів щодо необхідності деталізувати облік готової продукції за її видами. Особливо це актуально для сільськогосподарських підприємств, що отримують різні види продукції від зернових культур (основну, побічну, супутню) і, не маючи галузі тваринництва, всю її спрямовують на реалізацію. Відсутність детального обліку зернової продукції за її видами приводить до труднощів за необхідності вибрати дані про наявність чи реалізацію певного виду продукції (основної, побічної чи супутньої). Як правило, аналітичний облік у такому разі ведеться за видами продукції в розрізі культур, і сформувати інформацію для керівника про обсяг реалізації зерна, зернових відходів чи соломи бухгалтер може лише арифметичним шляхом.

Проблематичним, на нашу думку, досі в аграрних підприємствах залишається і відображення передачі готової продукції, що надходить із поля на доробку, та відображення результатів доробки відповідно до даних «Акту на сортування та сушіння продукції рослинництва (ф. № 82), адже без відкриття додаткових субрахунків до рахунку 271 «Готова продукція рослинництва», керівництво аграрних підприємств не може отримати із системи фінансового обліку інформацію про зібрану бункерну масу зерна та масу зерна після доробки.

Для ліквідації вказаних проблем та покращення інформативності обліку виходу готової продукції зернових культур вважаємо за необхідне до субрахунку 271 «Готова продукція рослинництва» відкрити рахунки четвертого

Таблиця 2

Запропонований робочий план рахунків для обліку готової продукції зернових культур в аграрних підприємствах

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Рахунки третього порядку		Рахунки четвертого порядку (аналітичний облік)
код	назва	код	назва	код	назва	
27	Продукція сільськогосподарського виробництва	271	«Готова продукція рослинництва»	2711	Зерно на складі	У розрізі культур
				2712	Зерно, передане на доробку	У розрізі культур
				2713	Зерно повноцінне після доробки	У розрізі видів зерна за культурами
				2714	Супутня продукція (придатні зерновідходи)	У розрізі видів зерна за культурами та рівнем придатності
				2715	Побічна продукція	За видами продукції

Джерело: запропоновано авторами

порядку у розрізі видів продукції та окремих рахунків для відображення готової продукції у бункерній масі (таблиця 2).

За використання запропонованих субрахунків бухгалтері аграрних підприємств зможуть у будь-який момент дати керівництву інформацію про зібрану бункерну масу зерна в розрізі всіх культур, що вирощуються у господарстві, кількість зібраного зерна у вазі після доробки, наявність зерновідходів різної придатності та побічної продукції (соломи, початків, стебел тощо).

Така інформація потрібна аграрним підприємствам також для складання Звіту за формою ф. № 29-сг (річна), «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду». У першому розділі вказаного звіту у колонках 3 та 4 потрібно відобразити інформацію про обсяг виробництва продукції за кожною сільськогосподарською культурою у початково-оприбуткованій вазі та у вазі після доробки. Без зазначеної деталізації вказану інформацію можна отримати лише з первинних документів, що вимагає значних затрат часу на складання звітності.

Варто пам'ятати, що під час застосування вказаних субрахунків у момент оприбуткування повноцінного зерна та зерновідходів на основі «Актів на сортування і сушіння продукції рослинництва» (ф. № 82) вартість повноцінного зерна у зерновідходах та вартість

мертвих відходів варто відсторонувати із вартості зерна, переданого на доробку, оціненого за вибраним методом.

Висновки з цього дослідження. Облік виходу готової продукції в системі управління підприємством відіграє ключову роль, оскільки від якості та оперативності інформації про виробництво залежить ефективність прийнятих рішень. Правильна оцінка основної, супутньої та побічної продукції, отриманої у процесі виробництва, є основою точності визначення фінансового результату як підприємства загалом, так і за окремими видами продукції, що важливо для прийняття управлінських рішень.

Удосконалення первинного обліку виходу готової продукції зернових культур та необхідна деталізація інформації щодо цього процесу в синтетичному та аналітичному обліку, на нашу думку, буде сприяти забезпеченню керівництва аграрних підприємств достатньою інформацією у процесі управління як процесом виробництва, так і підприємством загалом.

Актуальність вказаного питання зумовлює необхідність подальших досліджень із формування в перспективі альбому удосконалених форм первинних документів із виходу готової продукції та рекомендацій щодо формування бухгалтерських проведення за кожним первинним документом з урахуванням запропонованої деталізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Касич А. Понятійний апарат терміну «готова продукція» як об'єкта бухгалтерського обліку / А. Касич, В. Шара // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2016. – № 11(188). – С. 33-36.
2. Подолянчук О.А. Готова продукція як об'єкт обліку сільськогосподарських підприємств / О.А. Подолянчук, І.С. Захарчук // Економіка, фінанси, право. – 2014. – № 2. – С. 18-22.
3. Швая Г.П. Обліково-аналітичне забезпечення управління рухом готової продукції підприємства / Г.П. Швая // Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою в умовах європейської інтеграції: Матеріали конференції, (м. Харків, 1-25 квітня 2015 р.). – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекедова, 2015. – С. 58-61.
4. Макарова Г.С. Удосконалення обліку та формування собівартості готової продукції підприємства / Г.С. Макарова, В.В. Мушта [Електронний ресурс] // Економіка і суспільство. – 2016. – Випуск № 3. – С. 527-533. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/90.pdf
5. Галицький О.М. Шляхи удосконалення обліку зернових культур в сільськогосподарських підприємствах / О.М. Галицький // Агросвіт. – 2013. – № 21. – С. 46-50.
6. Рябенко Р. Облік витрат та визначення собівартості зернових культур / Р. Рябенко // Виробництво продукції: ідеальний облік на всіх етапах: практичне керівництво серії «Бібліотека «Баланс». – 2016. – № 17. – С. 72-76.
7. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 18.01.2001 року № 2238-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2238-14> – Назва з екрану.
8. Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2755-17 – Назва з екрану.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» від 18.11.2005 р. № 790 // Збірник Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: практичне керівництво «Бібліотека баланс». – 2016. – № 1. – С. 166-170.

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999 р. № 246 // Збірник Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: практичне керівництво «Бібліотека баланс». – 2016. – № 1. – С. 53-57.

11. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315 // Ведемо бухгалтерський облік за правилами: збірник нормативних документів: практичне керівництво «Бібліотека баланс». – 2015. – № 2. – С. 54-72.

12. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1997 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> – Назва з екрану.

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. № 318 // Збірник Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: практичне керівництво «Бібліотека баланс». – 2016. – № 1. – С. 92-97.

14. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text1528/pg1.htm> – Назва з екрану.